

Sørmarka-kvelden

12.03.91

Statsminister Gro Harlem Brundtland

DEN POLITISKE SITUASJON

Fagforeningsvenner!

"En uke er lang tid i politikken", sa forhenværende statsminister Harold Wilson engang. At utsagnet har sin berettigelse, blir vi stadig minnet om. Utviklingen de 3 - 4 siste månedene har til fulle bevist det.

Ikke minst krisen i Persiabukta og situasjonen i Baltikum har forsterket inntrykkene av en urolig verden. Sterke scener fra krigshandlingene i Midt-Østen, fra overgrepene i Baltikum og beretninger om utsultede, døende mennesker i Afrika har strømmet på oss gjennom TV-ruta og andre media. Hendinger og inntrykk vi så gjerne skulle vært foruten, men som samtidig understreker hvordan forholdene i andre land virker inn på vår egen hverdag. Midt-Østen og Baltikum har gitt oss uhyggelige påminnelser om at FREDEN ikke er vunnet en gang for alle. Optimismen fra jublende høstmånader i 1989 ble i løpet av kort tid brått og brutalt vendt til pessimisme og bekymring. Dessverre - det behøver ikke være langt mellom begeistring og fortvilelse.

Også her hjemme møter vi større problemer enn før - ikke minst med en altfor stor arbeidsledighet, og - hjemme og

ute - venter miljøproblemene på en løsning, at vi i tide makter å sikre en bærekraftig utvikling.

For arbeiderbevegelsen har slike situasjoner alltid manet fram det beste i oss. Både nasjonalt og internasjonalt står utfordringene i kø. Disse utfordringene må vi ta i fellesskap. Arbeiderbevegelsen har vært drivkraften i samfunnsutviklingen i Norge gjennom dette hundreåret. Når vi har fått en så sterk posisjon, er det ikke minst på grunn av det nære samarbeidet mellom den faglige og politiske delen av arbeiderbevegelsen. LO's og Arbeiderpartiets programmer viser med all tydelighet at det fortsatt er bred enighet om de politiske målsettinger. Vi har forskjellige roller å spille, men vi har et felles ansvar for å lege opp strategier, ta beslutninger og drive vedtak gjennom. Vi står overfor mange vanskelige avveininger. Dessto viktigere er det at vi har åpne kanaler og et tillitsfullt samarbeid. En sterk fagbevegelse som har bredde og samfunnsengasjement, er et av de aller viktigste bidrag til å forme utviklingen framover.

Mitt budskap i en tid hvor problemene ser ut til å tårne seg opp, er at vi skal ha tro på egne krefter, at vi skal gå inn i den gjenstridige virkeligheten for å løse problemene. Det er ingen som kan gjøre dette bedre enn vår egen bevegelse. Og jeg er optimist på vegne av våre egne muligheter. Forståelsen for at det er nødvendig med forpliktende samarbeid nasjonalstatene imellom, vokser sterkere fram, og engasjementet for å drive politisk arbeid på fellesskapets grunn ser ut til å være sterkere enn på lenge. "Vær-deg-selv-nok"-tankegangen fra 80-års jappetid har spilt fallitt. Miljøbevegelsen krever handling fra fellesskapet og solidaritet fra hver enkelt av oss i det daglige. De eldre og de unge i etableringsfasen krever sin rettmessige del av fellesskapets ressurser, og de altfor mange som i dag står uten det mest elementære: sikkerhet for arbeid og inntekt,

påkaller innsats fra oss alle.

Solidaritet har, både gjennom det som skjer hjemme og ute, igjen blitt et ord med slagkraft og innhold. Det er vår felles oppgave, vår utfordring, å gjøre solidariteten levende og omforme den til praktisk politikk.

Parti og regjering har meislet ut tre hovedinnsatsområder: sysselsetting, miljø, barn og unge.

Som LO sier det på sine plakater: Arbeid for alle er jobb nr. 1.

Full sysselsetting og rett til egen inntekt har til alle tider vært arbeiderbevegelsens fremste mål. Det er bærebjelken i vårt velferdssamfunn. Arbeidsledighet er vondt for de som rammes, og det er dårlig bruk av den viktigste ressursen vi har: mennesket selv. Hvordan opplever en ungdom som vil ut og bruke kreftene sine, å møte stengte dører? Hva skaper ikke dette av holdninger til samfunnet? Hva skaper dette av sosiale problemer som vi senere må løse via trygde- og sosialbudsjettene?

Regjeringsskollegiet har tatt fatt på denne oppgaven med det største alvor. Vi må ikke komme i den situasjon at vi gradvis begynner å venne oss til høy ledighet. Vi diskuterer ikke om vi skal ha ledigheten ned, men hvordan vi skal klare utfordringen. Jeg har stor forståelse for utålmodigheten i fagbevegelsen.

Det er naturlig at det stilles krav om snarlige og aktive virkemidler i arbeidet for full sysselsetting. Samme holdning ga vi uttrykk for da regjeringen Syse la fram sitt budsjettforslag i fjor høst. Vi mente Syse-regjeringen ga et altfor optimistisk bilde når den hevdet at ledigheten var på vei ned. Vi mente det måtte

adskillig større innsats til for å få sysselsettingen opp og ledigheten ned.

Dette preget da også vårt budsjettforslag, og vi er viss på at det økonomiske opplegget stortinget - med vekslende flertall - til sist vedtok, gir grunnlag for en vesentlig økt sysselsetting sammenlignet med Syse-regjeringens budsjettforslag.

Gjennom budsjettet fikk vi til en styrking av kommune-økonomien, stimulering av bygg- og anleggssektoren, økte bevilgninger til forskning og utvikling, økte tilskudd til energiøkonomisering og en vesentlig økt ramme for arbeidsmarkedstiltakene.

Den høye ledigheten innen bygg og anlegg er en viktig årsak til at regjeringen også har lagt opp til økte rammer for boligbyggingen. Vi har fått gjennomslag for lavere renter for boliglån i statsbankene. Vi har fått til 200 mill. Ekstra til etableringslån for ungdom, så de lettere kan overta brukte boliger. Dette betyr at det kan gis etableringslån for kjøp av nærmere 2.000 boliger. For husbanklån uten rentesubsidier vil lånene til hver enkelt bolig bli økt, slik at det blir lettere for småhusbyggere å finansiere nye prosjekter. Slik kan vi også hjelpe ferdighusfabrikkene som nå har store problemer.

For å hjelpe de mange unge som er urolige for om de får en utdanningsplass eller ikke, har regjeringen besluttet å opprette inntil 3.000 ekstraordinære studieplasser i høyere utdanning. Når det gjelder det videregående skoleverket, vil regjeringen stille inntil 40 mill. kroner ekstra til disposisjon for fylkene til utstyr og lokaler. Slik kan vi oppnå en ekstra satsing på elevplasser i det videregående skoleverket, ikke minst de yrkesfaglige studieretninger, som har fått alt for liten oppmerksomhet både fra statens og fylkenes side. Fra statens

side vil det også bli stimulert til flere og bedre lærlingeplasser. Sammenlignet med en del andre land, f.eks. Tyskland, har Norge et altfor lavt antall lærlingeplasser. Flere lærlingeplasser sammen med økt vekt på etterutdanning i arbeidslivet gir verdifull kompetanse for framtidens arbeidsliv.

Et felt regjeringen vil intensivere arbeidet på, er energiøkonomiserende tiltak. ENØK-tiltak i boliger og yrkesbygg vil gi positive virkninger for leverandørindustrien, bygg- og anleggsnæringen. Modernisering av hele vannkraftsystemet er et område som både kan gi økt tilgang på miljøriktig energi og flere arbeidsplasser i industri og anlegg.

Å øke sysselsettingen og få ned ledigheten er en oppgave som må gjelde alle deler av det norske samfunn. Det er helt nødvendig med en bred innsats. Derfor ser vi nå på viktige deler av næringspolitikken både på grunnlag av de innspill som kommer fra ledere i norsk næringsliv og organisasjonene i arbeidslivet. Innad i arbeiderbevegelsen har vi hatt i gang et hurtigarbeidende utvalg, med gunnar berge som leder. Utvalget, som la fram sin innstilling i går på en felles konferanse mellom regjering, LO's sekretariat, AP's stortingsgruppe og AP's ledelse, har tatt for seg tre hovedspørsmål:

- Situasjonen og utsikter for de viktigste næringer og industrigrener - når det gjelder markedsforhold, lønnsomhet og sysselsetting
- hovedtrekk i bruken av de næringspolitiske virkemidlene, og

- behovet for nye samarbeidsformer mellom bedrifter og myndigheter for å stimulere nyskaping og utvikling i alle deler av næringslivet.

Mange konstruktive forslag til tiltak og reformer ble lagt fram. Spesielt kan nevnes forslaget om en ny statlig nærings- og distriktsutviklingsbank (SNU). Den nye banken skal samle og effektivisere virkemidlene vi i dag har i Industribanken, Industrifondet, DU og Småbedriftsfondet. Endringen, som er foreslått satt i verk fra 1992, har som vesentlig siktemål å skape et enklere og mer oversiktlig system for de små og mellomstore bedriftene. Forslag i samme retning har vært lagt fram tidligere, men nå tror jeg det kan være muligheter for realisering. Utvalget la ellers vekt på økte investeringer i lønnsomme transportveier, økt FOU-innsats, tiltak for å styrke egenkapitalen i bedriftene og betydningen av å gi stabile rammebetingelser for næringslivet, herunder at den kraftkrevende industrien må få avklaring på sine kraftbehov.

Norsk Kommuneforbunds forslag om at arbeid-for-trygdordningen bør kunne kombineres med at flere kommunalt ansatte får muligheter til å videreutvikle sin kompetanse, ble også anbefalt av utvalget.

Utvalgsinnstillingen ble godt mottatt. Det blir et felles ansvar å følge opp. Regjeringen vil for sin del komme tilbake til forslagene både nå i vår - bl.a. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett - og i budsjettet til høsten.

En viktig del av dette blir å gjennomføre den store skattereformen. Reformen har i seg mange elementer, ett av dem er å bidra til sterkere stimulering av lønnsomme næringer og dermed bedre sysselsettings situasjonen.

Regjeringen legger vekt på å forbedre økonomiens virkemåte, både den offentlige og den private delen.

Som ledd i omstilling og fornyelse av offentlig sektor har regjeringen lagt mye arbeid i spørsmålet om organisering av de store forvaltningsbedriftene NSB, Televerket, Postverket og Statkraft. En sak fagbevegelsen har vært sterkt opptatt av det siste året. Regjeringen Syse utarbeidet som kjent planer og fremmet forslag som kunne bære i retning av privatisering av disse viktige nasjonale infrastruktur- og tjenesteytingsetatene. I nær kontakt med fagbevegelsen har regjeringen nå kommet fram til et opplegg som sikrer oss fortsatt samfunnsmessig styring og eierskap samtidig som det stilles krav til mer effektiv drift. Dette er virksomheter som betyr svært mye for næringslivet i alle deler av landet, for distriktene og for sysselsetting og bosetting. Når vi går til Stortinget med disse forslagene skal vi huske at det i Stortingsflertallet tidligere var stemning for andre løsninger. Men det samlede opplegg vi har lagt fram er godt og vi har håp om å få det i gjennom. I den forbindelse er det avgjørende viktig at de ansatte virkelig stiller opp i effektiviseringsarbeidet. Og jeg minner om det enkle: Offentlig sektor er til for brukerne, ikke for de ansatte.

I arbeidet for å øke sysselsettingen skal alle muligheter vurderes. Det påstås ofte at vi i Norge har en svært stor offentlig sektor. I betydningen offentlig fellesforbruk er det ikke riktig. Derimot har vi store offentlige utgifter målt som prosent av BNP. Overføringerne til private og til næringer er høye i sammenligning med andre land. Regjeringen vil nå - allerede i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett - kritisk gjennomgå alle overføringer. Kan vi omdisponere midler slik at vi kan sysselsette flere? Noen må kanskje ofre noe, men alle muligheter må vurderes som middel til å nå vårt felles

overordnede mål: å bekjempe ledigheten. Nå tenker jeg ikke bare på overføringer til næringer, men også til private. Sykelønnsutgifter, uførepensjoner, kan vi gjøre noe for å bremse veksten?

Landsorganisasjonen har da også vist vilje til å sikre sysselsettingen. Fagbevegelsens ansvarlige holdning gjennom de siste års tariffoppgjør har gitt et vesentlig bidrag til å gjenreise den fulle sysselsetting på et varig grunnlag. Det altfor høye kostnadsnivået i Norge er dempet, derigjennom har vi styrket vår konkurransevne og fått et bedre utgangspunkt for å skape flere arbeidsplasser.

Med den vanskelige perioden landet nå har bak seg, får vi stadig flere langtidsledige. Det er en tragedie for den som rammes - og det skaper usikkerhet og uro i familien og i nærmiljøet. De langtidsledige som mister dagpenge-rettighetene etter 80 uker, er et alvorlig problem. Fagbevegelsen har reist krav om at 80-ukers regelen må oppheves. Etter en grundig vurdering har regjeringen kommet til at dette ikke er veien å gå. Gjør vi det, er vi redd at ledighetstrygd kan bli en varig trygdeordning og at motiveringen i kommunene og arbeidsmarkedsetaten for å skaffe tilbud til de ledige blir mindre. For å bedre situasjonen for de langtidsledige satser vi i stedet på:

- Alle langtidsledige skal få tilbud om arbeidsmarkedstiltak, utvidet arbeid for trygd, lønnstilskudd eller opplæringstiltak. Det er en klar forutsetning at "arbeid for trygd" ikke skal fortrenge ordinær sysselsetting.
- Opphørsperioden mellom 1. og 2. stønadsperiode forkortes fra 26 til 13 uker.

- Dagpengesatsene i 2. stønadsperiode økes slik at grunnstønaden blir minst 90 % av stønaden i 1. stønadsperiode.

Regjeringen vil kontinuerlig vurdere virkemidlene i arbeidsmarkedspolitikken, ruste opp arbeidsmarkedsetaten og sikre en bedre styring av ressursene. Vi vil innføre strengere kontrollordninger for å hindre misbruk av ordningene. Som samfunn kan vi ikke godta at noen lur seg unna, vi godtar ikke "gratis-passasjerene", de som bruker kreftene og oppfinnsomheten på å sno seg unna ansvaret - enten de gjør det gjennom skattesnyteri, trygdemisbruk, triksing og miksing eller de jobber svart.

En slik adferd betyr at man lar andre betale regningen for seg, det betyr at respekten for moral og rett undergraves, og det betyr at folks oppslutning om velferds-samfunnet og de nødvendige ordninger vi har etablert, forsvinner. Jeg er glad for at det innenfor fagbevegelsen ser ut til å være full oppslutning om dette synet, blant annet slik det har gitt seg uttrykk i Fellesforbundets utspill om en omfattende aksjon mot den stadig større utbredelsen av svart arbeid.

Ved siden av arbeid står miljø og barn og unge øverst på vår politiske dagsorden for 1991.

Barns hverdag av i dag skal sette preg på norge av i morgen - som vår miljøpolitikk i dag vil prege våre barns hverdag i morgen. For hvilke ressurser kan vel være viktigere å forvalte enn barna og vårt felles miljø?

Hvordan er så hverdagen for våre minste? Mange foreldre føler at hverdagen i altfor stor grad preges av dårlig tid, dårlig råd og dårlig samvittighet. Den etter hvert så omtalte "livsklemmen" gjør seg gjeldende akkurat på

det tidspunkt da barn og foreldre virkelig burde ha tid til hverandre. Isteden opplever mange et heseblesende kappløp mellom egen arbeidstid, barnehagens åpningstid eller dagmammans hentetid, forretningenes lukningstid og kveldens fulle program der barn skal hentes og bringes til ulike aktiviteter. Tiden er blitt familielivets knapphetsfaktor. Tid vi trenger til omsorg.

Barna er først og fremst foreldrenes ansvar, men det må være en felles oppgave å sikre dem gode og trygge oppvekstvilkår, sikre at ikke barna blir taperne i samfunnsutviklingen. Derfor har regjeringen i sitt første statsbudsjett lagt opp til en barnepolitisk offensiv. Vedtaket om å ta barna på alvor omfatter både behovet for et bedre barnevern og et bedre oppvekstmiljø. Arbeiderpartiets landsmøte i høst satte krevende mål:

- Den lønnede foreldrepermisjonen utvides til ett år innen utgangen av 1993.
- Alle barn mellom 1 og 6 år sikres plass i barnehage eller annet tilrettelagt tilbud.
- Heldagsskoletilbud for alle barn i 1. - 3. klasse bygges ut innen 1993.
- Når heldagsskoletilbudet er utbygget, gis seksåringene et heldagstilbud i skolen.
- Barne- og ungdomsvernet utvikles slik at barns rettigheter styrkes, køene i barnevernet avvikles og kommunene og fylkeskommunene bygger opp et velfungerende barnevern.

Når vi nå har valgt barn og unge som satsningsområde, betyr jo ikke det at Matz Sandman og Gudmund Hernes alene skal tenke på barn og unge. Departementene og statsrådene

skal prioritere barn og unge innen sine områder. Men ikke bare dem. Skal vi lykkes, er det viktig at alle ledd i hele bevegelsen følger opp. På lokalplan som på riksplan. Og det er viktig at vi er åpne for nye og fleksible løsninger tilpasset de lokale forhold. I forrige uke gikk vi eksempelvis ut med et opplegg som skal gjøre det enklere å starte opp familiebarnehager. Regjeringens mål er full barnehagedekning innen år 2000. Skal vi nå dette målet, må vi være villige til å tenke nytt. LO's barnehageprosjekt er i denne sammenheng et interessant initiativ.

Vern om miljøet, en bærekraftig utvikling, er det tredje satsingsområdet. Et av de heteste tema den siste tiden har vært om ambisiøse mål på dette området kommer i motsetning til ønsket om økt sysselsetting.

Norge skal være en pådriver i det internasjonale miljøarbeidet. Vi må ha orden i eget hus, og vi må sette inn midler i andre land der dette kan gi størst effekt for å redusere utslipp og forurensninger. Næringslivet - og deler av fagbevegelsen her hjemme - uttrykker nå frykt for at Norge skal innføre miljøavgifter som forverrer konkurranseforholdene for norsk industri, og føre en miljøpolitikk som hindrer nyetablering av industriarbeidsplasser.

Regjeringen legger mye arbeid i å få til et samlet opplegg for miljøavgifter som både ivaretar miljøhensyn og gir trygge arbeidsplasser, m.a.o. sikrer bærekraftig vekst. Regjeringen vil se miljøavgifter i sammenheng med andre skatter og avgifter. Hensikten med å innføre miljøavgifter er ikke å øke den samlede beskatning, men å vri beskatningen slik at det lønner seg å forurense mindre.

Mer og mer vil vi oppleve at vår egen miljøsituasjon er koblet sammen med miljøutslipp i andre land, i Europa

eller globalt. Det er klare grenser for hvor langt vi kan komme i forbedringen av naturmiljøet i Norge hvis utviklingen utenfor landets grenser går i gal retning. Vi er helt avhengige av at andre land begrenser sine forurensninger, og at vi intensiverer arbeidet der hvor situasjonen er mest alvorlig.

Regjeringen legger stor vekt på å komme fram til en ny generasjon miljøavtaler, hvor målet må være å sette inn innsatsen der hvor vi kan få best mulig miljøpåvirkning for de midlene som investeres. Skal vi fortsette arbeidet langs de samme retningslinjer som hittil, hvor alle land forplikter seg til å foreta like store prosentvise reduksjoner uansett utgangspunkt og uansett hvor mye slike reduksjoner vil koste, ja, da vil det gå for langsomt.

Vårt mål må være å komme fram til internasjonale løsninger som kan gjøre det mulig å vurdere utslipp til luft og vann i en større sammenheng enn hittil. Vi må se utslippskilder i sammenheng med naturens evne og muligheter til å absorbere slike utslipp. Vi kan forestille oss globale eller regionale "tak" for utslipp, og etablering av mekanismer som kan gjøre det mulig å utveksle utslippskvoter mellom land og innen regioner. - Men før vi kommer i havn internasjonalt med slike løsninger, vil det ikke være miljømessig tilrådelig - eller politisk mulig - for Norge å endre ved de nasjonale mål som gjør det mulig for oss å være pådriver i dette arbeid internasjonalt.

Som dere vil huske, fikk vi opprettet et klimafond sist høst. Hvis vi skal få i stand virkelig globale løsninger på de globale miljøproblemer vi står overfor, er det helt nødvendig at vi har utviklingslandene med oss. De både trenger og krever finansiell og teknologisk bistand, så de kan unngå en gjentakelse av våre egne miljømessige overtramp.

Norge er et av de meget få land som har gitt tilsagn om konkrete bidrag til globale miljøtiltak, i tillegg til og klart adskilt fra de ordinære bistandsbudsjetter. Dette arbeid vil vi føre videre. Dette er de retningslinjer vi som sosialdemokrater må gå inn for.

Miljøpolitikken er en del av den alminnelige velferds- politikken. Vi kan ikke lenger leve på lånte ressurser og legge igjen regningen til framtidige generasjoner. Vi kan heller ikke skyve problemene fra oss til de fattigste deler av verden. Miljøet må vi redde gjennom politisk styring, gjennom internasjonalt forpliktende avtaler og gjennom at vi er med på å redusere fattigdomsproblemene i den tredje verden. Miljøpolitikken er et klassisk eksempel på at hvis vi alle gjør som vi vil, får ingen det slik de ønsker. Det er ingen grunn til å legge skjul på at vi står overfor store interessekonflikter og mange vanskelige avveininger. Sterke økonomiske interesser blir utfordret til å tenke nytt. Det er nødvendig med tiltak som berører oss alle, for eksempel i forhold til den forurensning trafikken representerer, og arbeidsplasser som forurenser. Men dette er vi nødt til å ta. Ingvar Carlsson sa for et par år siden at kampen for miljøet blir det neste store prosjektet i sosialdemokratiets historie. Det første var oppbyggingen av velferdsstaten. Nå gjelder det å sikre selve grunnlaget for vår velferd - som er miljøet i vid forstand. Det blir en krevende oppgave, politisk, økonomisk og holdningsmessig.

EØS-spørsmålet vil prege vårens politiske debatt. I dagspressen og i det som nå vokser fram som en ny nei-til-EF-bevegelse, er det mange som prøver å fortelle oss at vi ikke trenger en EØS-avtale.

Det vekker selvsagt oppmerksomhet når 12 kjente sosialøkonomer går ut mot planene om et europeisk økonomisk samarbeidsområde (EØS) og mener en reforhandlet frihandelsavtale vil være et mer gunstig alternativ for Norge.

Sosialøkonomenes vurderinger hviler på et sviktende grunnlag. For det første har EF gjort det klart at de ikke er interessert i tosidige forhandlinger med hvert enkelt EFTA-land. En slik linje ble faktisk prøvd de første årene etter samarbeidserklæringen mellom de to organisasjonene fra Luxemburg-møtet i 1984. Gjennom nesten fire år foregikk prosessen, men helt uten resultater av betydning.

Nettopp denne virkeligheten var utgangspunktet for EF-kommisjonens president, Jaques Delors, da han i 1988 tok til orde for en ny strategi. Han utfordret EFTA som organisasjon til forhandlinger med EF om et bredt europeisk samarbeidsområde, bygd på likeverdige konkurransevilkår, på økt handel med nye produkter og tjenester og til samarbeid om miljøvern, forskning og utvikling.

Også i EFTA var frustrasjonen stor over manglende resultater. På Oslo-møtet like etter Delors' tale tok EFTA-landene derfor utfordringen fra EF. Dette ble starten på EØS-prosessen.

Også på et annet vesentlig punkt svikter de 12 sosialøkonomiprofessorenes argumentasjon helt: den bygger nemlig på den forutsetning at EF i tosidige forhandlinger med Norge - dersom slike i det hele tatt ville bli satt i gang - ville være "snillere" med oss enn i forhandlingene med et samlet EFTA. Påstandene bygger også på den forutsetning at Norge i slike forhandlinger kan plukke ut alle de "gode rosinene i EF-pølsa", og at EF i

sin velvillighet ikke vil stille krav til motytelser fra Norge.

Forhandlingene som nå pågår, er av sentral betydning for Norge. De dreier seg om å fastlegge viktige rammevilkår for 90-årenes arbeid med å sikre verdiskapning og sysselsetting på varig basis. Vi har nå muligheten til å trygge nasjonale interesser ved å videreutvikle forbindelsene med EFTA- og EF-landene som til sammen mottar 90 % av vår eksport. Hovedoppgaven er å få en avtale som sikrer norske bedrifter like konkurransevilkår med sine vesteuropeiske konkurrenter - i et marked med rundt 370 millioner innbyggere.

Et lite land med stor avhengighet av eksport- og importvirksomhet må ha fremtidsrettede avtaler. Vi trenger den sikkerhet og den garanti et internasjonalt regelverk - som etterleves likt i de ulike landene - kan gi oss; f.eks. Som vern mot å bli rammet av antidumping-tiltak i form av straffetoll og andre reaksjoner, slik vi har sett for aluminiums- og ferrolegeringsindustrien og for vår oppdrettslaks. Dette er bransjer som er særlig viktige i distrikter med få andre muligheter for sysselsetting.

EØS-forhandlingene går nå inn i en avgjørende fase. For Norge blir det helt sentralt å få skikkelige løsninger for fiskerne og fiskeindustrien. Her er, som dere vet, vår posisjon klar: vi krever markedsadgang for fisk og fiskevarer. Det er i dag frihandel for fisk i EFTA og i EF. Da bør dette gjelde i hele EØS, som jo er EF og EFTA. Men vi må være forberedt på at dette er en vanskelig sak. EF har som motytelse krevet adgang til våre fiskeressurser. Det avviser vi. Vi vil arbeide for fullt for vårt syn. Det endelige resultatet her vil være viktig for vår endelige vurdering av EØS-avtalen.

Det er ellers mange enkeltspørsmål som tas opp, og la meg kort nevne fire temaer som arbeiderbevegelsen er sterkt opptatt av som ledd i EØS-avtalen.

- EØS-avtalen må sikre oss retten til å opprettholde og videreutvikle høyere standarder innen helse, sikkerhet og miljø. I stedet for å snakke om varige unntak på dette området opprettholder vi vår rett til å ha høyere standarder.
- Konesesjonsloven må styrkes. Dagens konsesjonslover diskriminerer utlendinger. Regjeringen vil i stedet legge frem lovforslag som innebærer generell konsesjonsplikt uavhengig av eiers nasjonalitet. Konsesjonsplikt kan inntre ved kjøp av mer enn 20 % av eierandelene i bedrifter som oppfyller visse kriterier. Aktuelle kriterier kan være antall ansatte, omsetning, aktiva, offentlig FOU-innsats i bedrifter og - selvfølgelig - forsvarsmessige hensyn.

I den norske debatten er det de som generelt frykter deltakelse fra utenlandsk kapital. Men alle har kunnet observere at såkalt slakting av bedrifter like gjerne kan følge av norsk kapitals disposisjoner. Derfor er det så viktig å få konsesjonsregler som sikrer oss mot alle typer spekulative oppkjøp.

- Fra fagbevegelsen i EFTA er det reist krav om at den sosiale dimensjon må sterkere inn i forhandlingene. Eksempler på dette er likestilling, vern av gravide i arbeidslivet, arbeidsmiljø, medbestemmelse, konsernfaglig samarbeid, forbud mot barnearbeid, spørsmål om lønns- og arbeidsbetingelser i vertslanene osv. Regjeringen har aktivt kjørt fram disse spørsmålene i forhandlingene.
- Mulighetene for å eksportere norske varer og

tjenester til offshoresektoren må styrkes, ved at norske leverandører, f.eks. verkstedindustrien, får adgang til andre lands sokler, f.eks. den britiske sokkel.

Det er i vår interesse at vi får til åpning av andre lands offshore-sektorer. Vår sektor har langt på vei vært åpen i flere år. Vi har en konkurransedyktig industri. Nå må vi sikre oss at det vedtas ordninger som gir reell åpning også på andre markeder. Der har vi mye å hente, som Akers kontrakt på britisk sokkel nylig viste.

Vi har stilt tre krav før vi kan akseptere EF's direktiv om offentlig innkjøp på dette området: for det første har vi krevet en beskyttelsesklausul som vil kunne benyttes dersom det oppstår økonomiske, sosiale eller regionale problemer i Norge. Vi bestemmer selv når vi vil anvende en slik klausul. Videre har vi bedt om en overgangsperiode på to år fra 1.1.-93, slik at vi rent teknisk kan tilpasse oss de nye bestemmelsene. Endelig må vi være sikret at det etableres tilfredsstillende institusjonelle løsninger for lik håndhevelse av EØS-regelverket. Dersom et annet land skulle hindre norske bedrifter adgang til sine markeder, må vi ha politiske og rettslige virkemidler for å påse at reglene blir etterlevet.

Hva er så forskjellen på en EØS-avtale og EF-medlemskap? I EF går medlemslandene inn i et enda tettere politisk fellsskap; med felles landbrukspolitikk, felles fiskeripolitikk, harmonisering av avgiftspolitikken og en felles handelspolitikk overfor tredje-land. Samarbeidet i EF om utenriks- og sikkerhetspolitikk og spørsmålet om økonomisk og pengemessig union faller heller ikke innenfor rammen av EØS-avtalen.

EØS-avtalen vil styrke de norske bedriftenes muligheter ved at de får de samme vilkår som sine europeiske konkurrenter. Men det er ikke dermed sagt at norske bedrifter vil kunne møte fremtiden uten problemer. Skal vi gjøre oss full nytte av de mulighetene som åpner seg, må vi også innstille oss på omstillinger som på kort sikt kan bli både brysomme og vanskelige. Det er først og fremst de skjermede bransjene som vil få de største omstillingsoppgavene, slik vi lenge har vært klar over. Den utfordringen har norsk næringsliv uansett. Vi må ganske enkelt kunne hevde oss i den internasjonale konkurransen.

Derfor er det så viktig at vi i fellesskap og i tide ser for oss hva disse oppgavene vil gå ut på, i form av nye krav til forskning, produktutvikling, bedriftsorganisering, salgsarbeid og samarbeid mellom bedrifter. Utviklingen fremover i 1990-årene vil stille klare krav i så måte. Det vil bli en skarpere konkurranse som vi ikke kan velge oss bort fra, uansett hvilket syn vi måtte ha på de ulike samarbeidsformer i Europa.